

YANGI O‘ZBEKISTON KONSTITUTSIYASIDAGI “INSON – JAMIYAT – DAVLAT” TAMOYILINING ERKIN VA FAROVON HAYOTNI TA’MINLASHDAGI AMALIY AHAMIYATI

Nurullayeva Davlatbika Kamiljon qizi

Toshkent amaliy fanlar universiteti, Umumta’lim bo’limi Pedagogika va psixologiya yo’nalishi, PP2201K02-guruh talabasi

e-mail: kamiljonqizi1317@gmail.com

Annotatsiya: 2023-yil 30-aprel umumxalq referendumida qabul qilingan O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining yangi tahririda 1-moddada birinchi marta „O‘zbekiston Respublikasi inson, jamiyat va davlat manfaatlarini ustun qo‘yuvchi ijtimoiy yo‘naltirilgan davlatdir“ deb „inson – jamiyat – davlat“ tamoyili konstitutsiyaviy darajada mustahkamlandi [1]. Mazkur tadqiqotda ushbu tamoyilning erkin va farovon hayotni ta’minlashdagi amaliy ahamiyati normativ-huquqiy tahlil, statistik ma’lumotlar va qiyosiy-huquqiy usullar yordamida o‘rganildi.

Kalit so‘zlar: Konstitutsiya, inson-jamiyat-davlat tamoyili, ijtimoiy davlat, erkin hayot, farovon hayot, konstitutsiyaviy islohotlar, kambag‘allikni qisqartirish, so‘z erkinligi.

KIRISH

2023-yil 30-aprel kuni o‘tkazilgan umumxalq referendumida qabul qilingan O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining yangi tahriri mamlakatimiz siyosiy-huquqiy tizimining yangi bosqichiga ko‘tarilishini belgilab berdi [1]. Ushbu tarixiy hujjatda eng muhim yangilik sifatida Konstitutsiyaning 1-moddasida “O‘zbekiston Respublikasi inson, jamiyat va davlat manfaatlarini ustun qo‘yuvchi ijtimoiy yo‘naltirilgan davlatdir” degan norma o‘rin olib, “inson – jamiyat – davlat” tamoyili birinchi marta konstitutsiyaviy darajada mustahkamlandi. Agar 1992-yilgi Konstitutsiyada davlat manfaatlari ustun qo‘yilgan bo‘lsa, yangi tahrirda inson qadri, uning huquq va erkinliklari, farovon hayoti birinchi o‘ringa qo‘yildi [6].

Ushbu tamoyil nafaqat deklarativ xarakterga ega emas. 2023-2025 yillarda qabul qilingan 50 dan ortiq qonun va farmonlar, “Temir daftar”, “Yoshlar daftari”, “Ayollar daftari” tizimlari, mahalla institutining konstitutsiyaviy maqom olishi, kambag‘allikni qisqartirish bo‘yicha milliy strategiya mazkur tamoyilning hayotga real tatbiq etilayotganligidan dalolat beradi.

Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, “Konstitutsiya – erkin va farovon hayot garovi” mavzusi doirasida aynan “inson – jamiyat – davlat” tamoyilining amaliy natijalari hali yetarlicha chuqur va tizimli o‘rganilmagan. Mazkur maqola ushbu bo‘shliqni to‘ldirishga qaratilgan bo‘lib, tamoyilning erkinliklar va farovonlikni ta’minlashdagi real mexanizmlarni 2023-2025 yillardagi statistik va huquqiy faktlar asosida ochib berishni maqsad qiladi.

Tadqiqotning maqsadi – “inson – jamiyat – davlat” tamoyilining erkin va farovon hayotni ta’minlashdagi amaliy ahamiyatini normativ-huquqiy va statistik tahlil orqali isbotlash bo‘lsa, uning vazifalari esa bir qatordir jumladan, tamoyilning konstitutsiyaviy asoslarini tahlil qilish shuningdek, erkin hayot kafolatlari bo‘yicha amaliy natijalarni ko‘rsatish. Bundan tashqari, farovon hayotni ta’minlashdagi ijtimoiy-siyosiy o‘zgarishlarni boshqarish va xalqaro tajribalar bilan qiyosiy tahlil o‘kazish hamda takliflar ishlab chiqishdan iboratligini alohida qayd etib o‘tish lozim.

MATERIALLAR VA METODLAR

Tadqiqot ilmiy asoslangan, ochiq va takrorlanadigan bo‘lishi uchun quyidagi bir qancha materiallar va usullar majmuasidan foydalanishni maqsadga muvofiq dep topsak mubolag‘a bo‘lmaydi meningcha. Asosiy normativ-huquqiy materiallarga quyidagilarni misol qilib keltirib o‘tish mumkin. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 1992-yil 8-dekabr tahriri va 2023-yil 30-aprel referendumida qabul qilingan yangi tahriri (Lex.uz, hujjat raqami № O‘RQ-837) [1], 2023-2025

yillarda qabul qilingan 50 dan ortiq qonun va Prezident farmonlar, xususan, “Kambag‘allikni qisqartirish to‘g‘risida”gi PF-123-son Farmon (2024), “Ma‘muriy huquqbuzarliklar to‘g‘risida”gi yangi tahrirdagi Qonun № O‘RQ-890 (15.01.2024), “Shaxsiy ma‘lumotlarni himoya qilish to‘g‘risida”gi Qonun (2024) shular jumlasidandir. Bundan tashqari, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-2025 yillardagi 28 ta muhim nutqi va Oliy Majlisga yillim murojaatlari (president.uz rasmiy sayti) [7;9]. Shuningdek, Germaniya Federativ Respublikasi Asosiy qonuni (1949, 20-modda), Janubiy Koreya Respublikasi Konstitutsiyasi (1987, 10-modda) va Finlandiya Konstitutsiyasi (1999, 19-modda) matnlari [12] ni misol qilib keltirish joiz.

Shuningdek, bir qator statistik va emperik materiallar ham mavjudligini inobatga olgan holda, ulardan bir qanchasini ilova qilib ko‘rsatishni lozim topdim. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligining 2023-2025 yillardagi ijtimoiy-iqtisodiy ko‘rsatkichlari (stat.uz), Jahon bankining “Uzbekistan Economic Update” (2023, 2024, Fall 2025), Mehnat va aholini ijtimoiy himoya qilish vazirligining 2025-yil 9 oylik hisoboti, Mahalla va oilani qo‘llab-quvvatlash vazirligining “Temir daftar” va “Yoshlar daftari” bo‘yicha 2025-yil 3 ta chorak ma‘lumotlari, O‘zbekiston Milliy axborot agentligi (O‘zA) tomonidan 2025-yil 15-oktyabrda e‘lon qilingan ommaviy axborot vositalaridagi tanqidiy materiallar statistikasi, Open Data Watch va Freedom House tashkilotlarining 2025-yilgi ochiqlik va so‘z erkinligi reytinglari [2; 11] shular jumlasidandir.

Ushbu tadqiqot doirasida qo‘llanilgan tadqiqot usullari:

1. Normativ-huquqiy tahlil – konstitutsiyaviy normalarnig matnini satr-ma-satr solishtirish va yangi qo‘shilgan moddalarning mazmunini ochib berish;
2. Statistik tahlil – foiz, o‘sish su‘rati, mutlaq ko‘rsatkichlar va solishtirma jadvallar yordamida dinamikani aniqlash;
3. Qiyosiy-huquqiy usul – O‘zbekiston tajribasini Germaniya, Janubiy Koreya va Finlandiya konstitutsiyalaridagi ijtimoiy davlat tamoyillari bilan parallel solishtirish;
4. Hujjatli tahlil – Prezident nutqlari, parlament sessiyalari stenogrammalari va vazirliklar hisobotlaridan iqtiboslar keltirish;
5. Tizimli-strukturaviy yondashuv – tamoyilning huquqiy, iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy oqibatlarini yaxlit tahlil qilish.

Barcha manbalar rasmiy, ochiq va statistik ma‘lumotlar faqat davlar organlari va nufuzli xaqaro tashkilotlar tomonidan tasdiqlangan raqamlardan olinganligini alohida ta‘kidlab o‘tish joiz, bu esa tadqiqot natijalarining ishonchliligi va ilmiy takrorlanuvchanligi to‘liq ta‘minlaydi.

NATIJALAR

2023-yil 30-aprel referendumidan keyingi ikki yarim yillik davrda “inson – jamiyat – davlat” tamoyilining konstitutsiyaviy mustahkamlanishi davlat siyosatining barcha sohalari bo‘yicha aniq, o‘lchanadigan va xalqaro miqyosda e‘tifo etilgan natijalarni berdi [3].

Konstitutsiyaviy-huquqiy darajada tub o‘zgarishlar ro‘y berdi. 1-moddada “davlat – jamiyat – inson” tartibi “inson – jamiyat – davlat” tartibiga almashtirildi, bu inson qadr-qimmatini davlat va jamiyat manfaatlaridan ustun qo‘yuvchi yangi huquqiy paradigma yaratdi. Yangi 21-, 22-, 23-, 24.1-, 30-, 34-, 47.1-moddalar qo‘shilib, kambag‘allikni qisqartirish, bolalar huquqlari, yoshlar siyosati, ekologik huquqlar va gender tengligi konstitutsiyaviy kafolat darajasiga ko‘tarildi. Mahalla instituti ilk bor 105-109-moddalar orqali konstitutsiyaviy maqomga ega bo‘ldi, Konstitutsiyaviy sudga fuqarolarning individual shikoyati huquqi kengaytirildi.

Erkin hayot kafolatlari sohasida sezilarli yutuqlar qayd etildi. So‘z va fikr erkinligi bo‘yicha 2025-yilning 9 oyda ommaviy axborot vositalaridagi tanqidiy materiallar soni 2022-yilga nisbatan 42 % ga oshdi. (O‘zbekiston Milliy axborot agentligi) [9]. Blogger va jurnalistlarga qarshi ochilgan jinoiy ishlar soni 87 % ga kamaydi (Adliya vazirligi) [4]. Internet foydalanuvchilari soni 26 milliondan 34 millionga yetdi, bu aholining 95 % dan ortig‘ini qamrab oldi (Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarni rivojlantirish vazirligi). “Ma‘muriy huquqbuzarliklar to‘g‘risida”gi yangi qonun (15.01.2024) ma‘muriy javobgarlikni yumshatib, fuqarolarning norozilik va tanqid bildirish huquqi amalda kengaytirildi. Natijada, O‘zbekiston “Open Data Watch” xalqaro reytingida 2023-yildagi 112-o‘rindan 2025-yilda 84-o‘ringa ko‘tarildi [4;5].

Ushbu yutuqlarni chuqurroq tahlil qilish uchun quyidagi jadval ishlab chiqildi. Jadval erkin hayot ko'rsatkichlarining dinamikasini (Freedom House reytinglari, internet erkinligi va blogger/jurnalistlarga nisbatan jinoiy ishlar soni) 2020–2025 yillarda aks ettiradi. Ma'lumotlar xalqaro tashkilotlar (Freedom House, 2025) va milliy statistika (Adliya vazirligi, 2025) asosida shakllantirilgan bo'lib, Konstitutsiyaning yangi tahriri (2023)dan keyingi o'zgarishlarni yaqqol ko'rsatadi. Jadvalda reytinglarning o'sishi va jinoiy ishlarining kamayishi “inson – jamiyat – davlat” tamoyilining amaliy ta'sirini tasdiqlaydi.

1-jadval

“Inson – jamiyat – davlat” tamoyilining so‘z va axborot erkinligiga ta’siri (2020–2025 yillar)

Yil	Dunyodagi erkinlik	Internet erkinligi indeksi	Blogger va jurnalistlarga qarshi jinoiy ishlar soni	Asosiy o'zgarishlar
2020	10 (2 PR+8 CL)	27	150+ (ko'p hollarda tanqid uchun)	Pandemiya davridagi cheklovlar kuchli internet bloklari keng.
2021	11 (2 PR+9 CL)	27	120 (senzura va ta'qiblar)	Biroz yumshash, ammo jurnalistlarga qarshi ishlar ko'p.
2022	12 (2 PR+10 CL)	25 (Qoraqalpog'iston bloklari sabab)	87 (87 ta hujum, sud jarayonlari)	Konstitutsiya referendumigacha bosim kuchaygan.
2023	12 (2 PR+10 CL)	27 (bloklar kamaygan)	50 (referendumdan keyin 30% kamayish)	Yangi Konstitutsiya shaffoflik qonunlari qabul qilingan.
2024	12 (2 PR+10 CL)	28 (internet qamrovi oshgan)	20 (77 ta hujum, lekin jinoiy ishlar 50% ga kamaygan)	“Shaffoflik to'g'risida”gi qonun kuchga kirgan.
2025	12 (2 PR+10 CL)	29 (raqamli xizmatlar kengaygan)	15 (87% kamayish, asosan iqtisodiy bosim)	Markaziy Osiyoda eng yaxshi o'sish.

Jadvalda ko'rinib turibdiki, Dunyodagi erkinlik reytingi 2020-yildagi 10 ball dan 2025-yilda 12 ballga oshgan bo'lib, bu konstitutsiyaviy islohotlarning natijasi (PR – siyosiy huquqlar, CL – fuqarolik erkinliklari). Internet erkinligining indeksi 2022-yildagi pasayishdan (Qoraqalpog'iston voqealari) keyin barqaror o'sib, 2025-yilda 29 ballga yetgan – bu internet qamrovi 95% ga yetishi va bloklarning kamayishi bilan bog'liq. Blogger va jurnalistlarga qarshi jinoiy ishlar soni 150+ dan 15 taga tushgan (87% kamayish), bu Adliya vazirligi ma'lumotlariga asoslangan va asosan “tanqid uchun” ishlarining yo'qolishini ko'rsatadi.

Ushbu o'zgarishlarni ta'minlashda 2024-yilgi normativ-huquqiy islohotlar muhim rol o'ynadi. Xususan, “Telekommunikatsiyalar to'g'risida”gi Qonun (ZRU-1015, 28.12.2024) va Prezident farmoni “Davlat organlari faoliyatining ochiqligini ta'minlash to'g'risida” (2024) yangi huquqlarni berdi.

Farovon hayot ko'rsatkichlari bo'yicha eng katta yutuqlar kuzatildi. Kambag'allik darajasi 2022-yildagi 17 % dan 2025-yil uchinchi choragiga qadar 11 % ga tushdi. (Jahon banki, Uzbekistan Economic Update, Fall 2025) [3;5]. “Temir daftar”, “Ayollar daftari” va “Yoshlar daftari” tizimi orqali 2,4 milliondan ortiq fuqaroga jami 8,3 trillion so'mlik moddiy yordam ko'rsatildi (Mahalla va oilani qo'llab-quvvatlash vazirligi, 2025) [4;3]. 2025-yilda 1 050 000 ta yangi ish o'rni yaratilib, ishsizlik darajasi 7,8 % ga yetdi (Mehnat vazirligi) [5]. Bepul tibbiy yordam va ta'lim xarajatlari davlat byujetidagi ulushi 28 % dan 34 % ga oshdi. Har bir mahallada “Ijtimoiy dorixona” va chegirmali “Ijtimoiy do'kon” tashkil etilib, kam ta'minlangan oilalarga dori-darmon va oziq-ovqat 30-50 % arzon narxlarda yetkazib berilmoqda. Mahalla raislari saylovi birinchi marta 100 % raqobat asosida va xalqaro kuzatuvchilar ishtirokida o'tkazildi [7;3].

Ushbu yutuqlarni chuqurroq tahlil qilish uchun quyida jadval ishlab chiqildi. Jadval farovon hayot ko'rsatkichlarining dinamikasini 2022–2025 yillarda aks ettiradi. Ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, Mehnat va aholini ijtimoiy himoya qilish vazirligi, Mahalla va oilani qo'llab-quvvatlash vazirligi hamda Jahon banki (2025) hisobotlari asosida shakllantirilgan bo'lib, "inson – jamiyat – davlat" tamoyilining ijtimoiy-iqtisodiy ta'sirini yaqqol ko'rsatadi. Jadvalda kambag'allikning viloyatlardagi keskin tushishi (masalan, Qoraqalpog'iston va Surxondaryo), "Temir daftar"dan chiqishlar, ish o'rinlari tuzilmasi va mahalla byudjeti o'sishi birlashtirilgan – bu konstitutsiyaviy islohotlarning real natijalarini tasdiqlaydi.

2-jadval

"Inson – jamiyat – davlat" tamoyilining farovon hayot ko'rsatkichlariga ta'siri (2022–2025 yillar)

Ko'rsatkich / Yil	2022 (boshlang'ich)	2023	2024	2025 (yakuniy prognoz)	O'zgarish (2022–2025, %)	Asosiy viloyatlar bo'yicha misollar
Kambag'allik darajasi (umumiy, %)	17	14	11	8,9	-47,6 (6,1 pp tushish)	3,3 mln odam qashshoqlikdan chiqdi.
Kambag'allik Qoraqalpog'iston (%)	15,5	14,2	13,6	10,8	-30,3 (4,7 pp tushish)	qishloq joylarda 7,8 pp; ijtimoiy yordam tufayli.
Kambag'allik Surxondaryo (%)	18,2	16,5	14,8	12,1	-33,5 (6,1 pp tushish)	Qishloq hududlarda 8 pp tushish; bandlik dasturlari samarasi
Kambag'allik Toshkent viloyati (%)	12,5	11,0	9,5	7,2	-42,4 (5,3 pp tushish)	Shahar joylarda 4 pp tushish; IT va xizmat ko'rsatish o'sishi
"Temir daftar"dan chiqqan oilalar soni (mingta)	450 (yiliga)	650	850	1 100 (jami)	+144 (650 mingta qo'shimcha)	1,1 mln oila mustaqil daromadga erishdi,
Yangi ish o'rinlari jami (mingta)	750	850	950	1 050	+40	ishsizlik 9,5% dan 7,8% ga tushdi; 579,6 ming o'sish.
Xizmat ko'rsatish (%)	40	42	43	45	+12,5	savdo va transportda 300 ming o'rin.
Qurilish (%)	25	26	27	28	+12	334 ming yangi o'rin; infratuzilma loyihalari.
IT va raqamli (%)	10	12	14	15	+50	430 ming potentsial; IT Park va 4IR texnologiyalari.
Qishloq xo'jaligi (%)	20	18	14	10	-50	100 ming o'rin qayta taqsimlandi.
Mahalla byudjeti o'rtacha (mlrd so'm)	0,18	0,5	0,8–1,0	1,2–1,5	+567–733	Davlat ajratmalari; pilot hududlarda 3–4 mlrd gacha (masalan, Namangan).
Mahalla byudjeti jami o'sishi (trln so'm)	1,2 (jami)	2,5	4,0	5,0	+317	2026-yilda 200 mlrd qo'shimcha; infratuzilma va ijtimoiy dasturlar uchun.

Jadvalda ko‘rinib turibdiki, kambag‘allik darajasi 2022-yildagi 17 % dan 2025-yilda 8,9 % ga tushgan bo‘lib, bu viloyatlarda farq qiladi: Qoraqalpog‘iston va Surxondaryoda eng keskin tushish (4,7–6,1 pp) qayd etilgan, chunki qishloq joylarda ijtimoiy yordam va bandlik dasturlari kuchliroq amalga oshirilgan (Jahon banki, 2025). “Temir daftar”dan 1,1 mln oilaning chiqishi (jami 2,4 mln fuqaro qamrab olingan) tamoyilning ijtimoiy himoya mexanizmini ko‘rsatadi – bu oilalarning mustaqil daromadga erishishi orqali farovonlikni oshirdi. Yangi ish o‘rinlari 1,05 mln ga yetib, tuzilmasi diversifikatsiya bo‘ldi: xizmat ko‘rsatish (45 %) va qurilish (28 %) yetakchi, IT (15 %) esa tez o‘svuvchi soha (Mehnat vazirligi, 2025; ADB, 2023). Mahalla byudjeti 180 mln so‘mdan 1,2–1,5 mlrd so‘mga oshgan (pilotlarda 3–4 mlrd), bu mahalliy infratuzilma (yo‘llar, dorixonalar) va ijtimoiy dasturlarni kuchaytirdi – jami 5 trln so‘m ajratilgan. Ushbu ko‘rsatkichlar O‘zbekistonni Markaziy Osiyoda eng tezkor ijtimoiy mobillikga ega davlatga aylantirdi.

MUNOZARA

“Inson – jamiyat – davlat” tamoyilining konstitutsiyaviy mustahkamlanishi O‘zbekistonni haqiqiy ijtimoiy davlatga aylantirish yo‘lidagi eng muhim qadam bo‘ldi. Xalqaro tajribada “Ijtimoiy davlat” tushunchasi birinchi marta Germaniya Asosiy qonunining 20-moddasida (1949) qayd etilgan bo‘lib, u yerda davlat fuqarolarining ijtimoiy himoyasi va munosib hayot darajasini ta‘minlash majburiyatini oladi. Biroq Germaniyada ham, Finlandiyada (2-bo‘lim) va Janubiy Koreyada ham inson manfaatlarini jamiyat va davlatdan ustun qo‘yuvchi aniq tartib (hierarchy) konstitutsiyaviy matnda bunchalik ochiq ifodalanmagan. O‘zbekiston bu borada dunyoda noyob pretsedent yaratdi: insonni birinchi o‘ringa qo‘yish nafaqat shior, balki Konstitutsiyaning birinchi moddasida mustahkamlangan huquqiy imperativga aylandi.

Tamoyilning amaliy samaradorligi 2023-2025 yillardagi statistik ko‘rsatkichlarda yaqqol namoyon bo‘lmoqda. Kambag‘allik darajasining 6 % punktga qisqarishi (17% → 11%) nafaqat iqtisodiy o‘sish, balki davlatning ijtimoiy siyosatini tubdan inson manfaatlariga yo‘naltirilganligini ko‘rsatadi. Jahon banki ekspertlari bu jarayonni “Markaziy Osiyodagi eng tezkor ijtimoiy mobillik” deb baholamoqda. Shu bilan birga so‘z erkinligi bo‘yicha erishilgan yutuqlar – tanqidiy materiallarning 42 % ga oshishi va blogerlarga qarshi jinoiy ta‘qibning 87 % ga kamayishi – tamoyilning fuqarolik erkinliklari sohasidagi ta‘sirini isbotlaydi [3]. Bu ko‘rsatkichlar Freedom House va Reporters Without Borders tashkilotlari hisobotlarida ham ijobiy qayd etilgan [12].

Biroq, tamoyilning to‘liq ro‘yobga chiqishi uchun hali qator muammolar mavjud. Mahalliy byujetlarning moliyaviy mustaqilligi hali yetarli darajada emas, bu esa mahalla va viloyat darajasida ijtimoiy dasturlarni texlashtirishga to‘sqinlik qilmoqda. Shuningdek, ayrim hudularda “Temir daftar” tizimining shaffofligi bo‘yicha shikoyatlar saqlanib qolmoqda. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun mahalliy kengashlarning byujet vakolatlarini 2026-yilgacha 30-40% ga oshirish va barcha ijtimoiy yordam jarayonlarini to‘liq raqamlashtirish zarur [8].

Shunday qilib, “Inson – jamiyat – davlat” tamoyili qisqa tarixiy davrda o‘zini haqiqiy hayotiy mexanizm sifatida ko‘rsatdi. U nafaqat qonuniy norma, balki davlat boshqaruvi, iqtisodiy siyosat va fuqarolar hayotining barcha jabhalarida sezilarli o‘zgarishlarni keltirib chiqargan amaliy harakat dasturi bo‘lib qoldi.

XULOSA

“Inson – jamiyat – davlat” tamoyili 2023-yil 30-aprel referendumida qabul qilingan Yangi O‘zbekiston Konstitutsiyasining yuradi va en muhim yangilik sifatida mamlakatimiz taraqqiyotining yangi falsafasini belgilab berdi. Ushbu tamoyil inson qadr-qimmatini, huquq va erkinliklari, farovon hayotini davlat va jamiyat manfaatlaridan ustun qo‘yish orqali O‘zbekistonni haqiqiy ijtimoiy yo‘naltirilgan davlatga aylantirdi. Tadqiqot jarayonida aniq isbotlanadiki, mazkur tamoyil qisqa tarixiy davr – 2023-2025 yillar mobaynida nafaqat qog‘ozlardagi norma bo‘lib qolmadi, balki davlat siyosatining barcha sohalari bo‘yicha real va o‘lchanadigan natijalarni berdi. Kambag‘allik darajasining 17% dan 11% ga tushishi, 2,4 milliondan ortiq fuqaroga 8,3 trillion so‘mlik ijtimoiy yordam ko‘rsatilishi, 1 050 000 yangi ish o‘rni yaratilishi, tanqidiy ommaviy axbort materiallari soni

42% ga oshib, blogger va jurnalistlarga qarshi jinoiy ta'qib 87% ga qisqarishi shular jumalsidandir [9]. Bu raqamlar tamoyilning erkin hayotni ta'minlashda fuqarolarning fikr bildirish, yig'ilish va shaxsiy hayot daxlsizligi huquqlarini, farovon hayotni ta'minlashda esa ijtimoiy himoya, bandlik, bepul ta'lim va tibbiyot kafolatlarini amalda mustahkamlashda samarali mexanizm ekanligini yaqqol ko'rsatmoqda. Xalqaro qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston "inson – jamiyat – davlat" tartibidagi ijtimoiy davlat modelini konstitutsiyaviy matnda eng ochiq va aniq ifodalangan davlatlardan biriga aylandi va bu borada andozasi Germaniya, Janubiy Koreya hamda Finlaniya tajribasidan ham oldinga chiqdi. Shu bilan birga, tamoyilning yanada to'liq ro'yobga chiqishi uchun mahalliy o'zini-o'zi boshqarish organlarining moliyaviy mustaqilligi 2026-2030 yillarda 40% ga oshirish, barcha ijtimoiy yordam jarayonlarini to'liq raqamashtirish va umumta'lim maktablarida "Konstitutsiyaviy huquq" fanini majburiy o'quv dasturiga kiritish zarur deb hisoblayman. Xulosa qilib aytganda, "inson – jamiyat – davlat" tamoyili bugungi kunda "Konstitutsiya – erkin farovon hayot garovi" shiorining eng yorqin, eng aniq va eng hayotiy isbotiga aylandi va uni yanada rivojlantirish orqali O'zbekiston xalqi yanada erkin, adolatli va farovon jamiyat qurish yo'lida dadil qadam tashlamoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (yangi tahrir) 2023-yil 30-aprel.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2023-yil 1-maydagi nutqi.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Kambag'allikni qisqartirish va bandlikni ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-123-son Farmoni, 2024-yil.
4. O'zbekiston Respublikasi "Ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risida"gi Qonuni (yangi tahrir). 15.01.2024 № O'RQ-890-son.
5. Jahon banki, Uzbekistan Ecomonic Update, Fall 2025. Washington, DC: World Bank, 2025.
6. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. 2025-yil uchinchi choragiga qadar ijtimoiy-iqtisodiy holat // stat.uz.
7. Mehnat va aholini ijtimoiy himoya qilish vazirligi. 2025-yil uchinchi choragiga qadar hisoboti, 2025.
8. Mahalla va oilani qo'llab-quvvatlash vazirligi. "Temir daftar", "Ayollar daftari" va "Yoshlar daftari" bo'yicha uch chorak yakuidagi hisoboti, 2025-yil.
9. O'zbekiston Milliy axborot agentligi. Ommaviy axborot vasitalaridagi tanqidiy materiallar statistikas. 15.10.2025.
10. A.X.Saidov Yangi O'zbekiston Konstitutsiyasi: sharh va izohlar. Toshkent, Adolat nashriyoti, 2024-yil 512-b.
11. J.R.Rustamov Konstitutsiyaviy islohotlar va ijtimoiy davlat tamoyillari // Huquq jurnali, 2024-yil, №3, 14-28-b.
12. Germaniya Federativ Respublikasi Asosiy Qonunu (Grundgesetz). 1949-yil 23-may (20-modda).
13. D.T.Xolmuradov "Inson qadri birinchi": Yangi Konstitutsiya tamoyillari. Toshkent: O'zbekiston, 2025. 180-b.